

Presentació

Construir una educació inclusiva

Des de finals del segle xx i durant els anys que han transcorregut del segle xxi hem assistit a un canvi de model educatiu, més centrat ara en el subjecte que aprèn i en la manera com realitza aquest aprenentatge. D'acord amb això, els factors i els processos individuals, així com les necessitats educatives pròpies de cada individu, esdevenen un factor essencial en el panorama acadèmic actual. D'aquí sorgeix el que coneixem com a *educació inclusiva*.

Arribar a aquest paradigma —un dels principis essencials del nostre sistema educatiu— ha suposat transitar per unes altres idees i per uns altres conceptes previs, i fins i tot contraposats, dins d'un contínuum que s'estén des de l'exclusió fins a la qüestió que ens ocupa.

Inicialment entesa aquesta educació des de posicions excloents i segregadores —com la que es dirigeix a l'alumnat que necessita algun suport especialitzat i que es desenvolupa en centres especials—, s'avança cap a un plantejament integracionista, en un esdevenir històric de canvis i concepcions socials, culturals i educatives del subjecte amb necessitats educatives especials. És a dir, passem d'un model de dèficit —centrat en les deficiències, les síndromes i els trastorns de l'individu (el que li falta a l'alumne) i en les mesures educatives altament especialitzades (currículum específic, suports externs, centres especialitzats, etc.)— a un model de capacitat —basat en els principis de normalització de condicions de vida, d'integració a l'escola ordinària, de sectorització de l'atenció educativa i d'individualització de l'ensenyament— iniciat a partir de la segona meitat del segle xx.

No obstant això, han sorgit veus crítiques al plantejament integracionista, atès que al començament només tenia en compte l'alumnat amb discapacitat o trastorns, oblidant aquell que patia mancances en l'àmbit acadèmic, familiar, social o cultural (immigració, retard escolar, contextos desfavorits, etc.) o la diversitat entesa globalment, és a dir, considerar que tot l'alumnat és divers, ja que cada subjecte posseïx particularitats i característiques que el diferencien dels altres. Per això la integració educativa només va suposar el desplaçament de l'enfocament de l'educació especial a l'escola regular amb adaptacions i ajustos, la qual cosa ha provocat que seguim observant dues vies d'ensenyament

ment: l'especial (per a alumnat amb necessitats educatives especials) i el regular (per a la resta de l'alumnat), sense tenir en compte la diversitat del conjunt dels subjectes.

Així doncs, l'educació inclusiva intenta superar aquests plantejaments prenent millorar l'accés a una educació de qualitat en el sistema escolar ordinari per a tothom. Es fonamenta en la consideració i el respecte a la diversitat i en les diferències de tots els subjectes (habilitats, característiques, interessos, etc.), en un currículum comú i en el foment de contextos d'aprenentatge inclusius. En definitiva, es tracta de respondre a tot l'alumnat en igualtat de condicions, sigui quina sigui la necessitat plantejada, de manera que tothom obtingui l'èxit educatiu esperat.

Les propostes recollides en aquest monogràfic ens apropen una mica més a aquest paradigma inclusiu a través de diferents realitats, formes i maneres d'actuar en l'àmbit de l'educació.

Així, el primer article, titulat «Pràctiques d'aula dels professionals de Pedagogia Terapèutica per atendre la diversitat: cap a un enfocament inclusiu», de Francisco J. García-Prieto, Manuel Delgado-García, Inmaculada Gómez-Hurtado i Asunción Moya Maya (Universitat de Huelva), ens remet immediatament a les pràctiques inclusives que s'estan desenvolupant en centres d'educació infantil i primària, que revelen millores en l'atenció a la diversitat de l'alumnat gràcies a la implicació directa de la comunitat educativa.

En una segona aportació podrem accedir a una experiència d'aprenentatge cooperatiu en l'ensenyament secundari, de la mà de l'article «Impacte de l'aprenentatge cooperatiu en la inclusió de l'alumnat en l'educació secundària», de Juan Jorge Muntaner i Dolors Forteza (Universitat de les Illes Balears). S'hi pot constatar que, gràcies al fort component relacional, és possible generar contextos d'aprenentatge inclusius de gran rellevància per a l'alumnat.

Trobarem també la referència a mesures específiques per a l'atenció a l'alumnat en risc de fracàs escolar en l'article de M. Carmen Sarceda-Gorgoso i Eva M. Barreira Cerqueiras (Universitat de Santiago de Compostel·la), titulat «La formació professional bàsica i la seva contribució al desenvolupament de competències per al reenganxament educatiu i la inserció laboral: percepció de l'alumnat». Així, veurem com l'FP bàsica contribueix a millorar la situació dels estudiants des d'una doble perspectiva: d'ajuda a romandre i a continuar en el sistema educatiu i com a mecanisme de millora de la inserció laboral d'aquests subjectes.

D'altra banda, el treball de Susana Fernández-Larragueta, Monia Rodorigo i Marie-Noëlle Lázaro (Universitat d'Almeria), «Entre la part curricular i la part personal: la importància de les transicions educatives en la vida de l'alumnat immigrant per a una educació inclusiva real», ens permetrà comprendre les situacions que ha d'afrontar l'alumnat immigrant en els processos de trànsit en el sistema educatiu espanyol, per així intentar millorar els factors i les variables presents en aquests processos. Per la seva proximitat en referència al tipus d'estudiants que s'aborden en un treball i en l'altre, hem volgut continuar aquest monogràfic amb l'article de Felipe Jiménez (Universidad de

Las Américas) i René Valdés (Universitat Andrés Bello), titulat «Polítiques i pràctiques inclusives per a estudiants estrangers en contextos de neoliberalisme avançat: paradoxes i contrasentits del cas emblemàtic xilè». Aquest estudi ens presenta les accions inclusives que s'estan desenvolupant en una sèrie d'escoles xilenes amb estudiants estrangers, en un context marcat pel neoliberalisme. De les conclusions no només se n'extreuen aquests factors limitadors i facilitadors de les accions inclusives desenvolupades, sinó també quins desafiaments queden encara per afrontar en les polítiques educatives inclusives.

Com a experiència conclusiva d'aquest monogràfic, Ígor Mella-Núñez, Anaïs Quiroga-Carrillo i Julia Crespo (Universitat de Santiago de Compostel·la) aborden la formació dels futurs professionals de l'àmbit educatiu en el seu article «Aprentatge servei i desenvolupament civicosocial en titulacions universitàries de l'àmbit educatiu: preparant l'alumnat per practicar una educació inclusiva». Més concretament, ens endinsarem en un estudi que confronta la utilitat de l'aprenentatge servei davant d'altres metodologies més convencionals en la formació de professionals més compromesos amb el paradigma inclusiu.

Com veiem, els articles presentats ens ofereixen perspectives diferents pel que fa a etapes educatives, subjectes i processos de millora que ens permetran seguir construint l'educació inclusiva que volem per a aquest nou segle.

Eva M. Barreira Cerqueiras

Julia Crespo Comesaña

Carmen Sarceda Gorgoso

Universitat de Santiago de Compostel·la
Coordinadores del monogràfic

